

INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL BARRANC DE MOSSELLÓ (FLIX)

PERE RAMS FOLCH

Arqueòleg. Batea

JOSEP M. PÉREZ SUÑÉ

Arqueòleg. Barcelona

*MARC JORNET NIELLA **

Arqueòleg. Gandesa

INTRODUCCIÓ

Localització del jaciment i descripció de l'entorn

La partida del Mosselló es localitza en el terme municipal de Flix, comarca de la Ribera d'Ebre, a la riba dreta del riu Ebre. Al jaciment s'hi accedeix per la carretera T-741 de Flix a Riba-roja d'Ebre, a l'alçada de l'antic km 3.5, abans d'arribar al barranc que arriba fins el riu, un camí rural a l'esquerra de la carretera, avui tallat al capdamunt pel nou traçat de la carretera de Flix a Riba-roja d'Ebre, condueix a un petit pla d'oliveres, pujant el tossal, cap a la dreta, en direcció al riu, i a uns 100 m es localitza el jaciment.

El jaciment del Mosselló, situat a 80 m sobre el nivell del mar, ocupa l'extrem septentrional d'una terrassa delimitada al nord, pel penya-segat realitzat en traçar l'antiga carretera de Flix a Riba-roja. Tall quasi vertical, actualment separat del riu Ebre per l'esmentada carretera i la via del ferrocarril de Barcelona a Saragossa. Uns 25 m de desnivell descriuen els pronunciats pendents de les vessants oest i sud que s'orienten al barranc, mentre que el costat est s'obre planerament sobre l'elevació muntanyosa de la qual forma part la terrassa. El relleu està format per materials miocènics recoberts de quaternari: argila, sorra, gresos, conglomerats i margues, amb una coberta vegetal de coscolls i pins.

* Aquest grup d'arqueòlegs contractats per l'empresa ARQUEOCIÈNCIA, SL (Manresa) dirigí i desenvolupà la intervenció arqueològica d'urgència al jaciment del Mosselló, entre el 13 i el 24 de desembre de 1999.

El lloc del Mosselló en l'antiguitat dominava, en millors condicions que les actuals, la visibilitat i el trànsit de pujada i baixada pel riu Ebre, fet que el convertia en un excel·lent punt d'observació, situat just davant del sincrònic jaciment de Sebes, també localitzat en el terme municipal de Flix, (Sanz, 1973/74; Vidal, 1985).

La situació geogràfica, respecte al meridià de Greenwich, del jaciment de Mosselló segons full 32-17 (444) escala 1/50.000 del Servei Geogràfic de l'Exèrcit és: 41° 14' 06" de latitud nord, i 0° 30' 38" de longitud est. Les coordenades UTM són fus i zona: 31T, UTMX: 291361.074, UTMY: 4567913.338.

Antecedents en la historiografia de la Ribera d'Ebre

Jaciment documentat per primera vegada el juliol de 1972 en el curs de les prospeccions realitzades per Manuel Sans i Martínez (Sanz, 1973/74). L'investigador qualificà el lloc de "...estació amb ceràmica ibèrica, relativament pobra i quasi completament arruïnada ..." Identificà restes arqueològiques tant a l'extrem esquerre del barranc com al dret, que és el que ens ocupa. No observà evidències arquitectòniques de clara filiació ibèrica i considerà que les pedres que formarien part dels murs foren utilitzades per condicionar les trinxeres i bastir els parapets. Del material ceràmic recollit en aquella primera intervenció arqueològica, en la seva opinió molt regirat i dispers, cal destacar un petit fragment que es pot atribuir a la producció àtica de figures vermelles.

Després d'aquesta primera publicació, en què només es donava notícia de la troballa del lloc, el mateix Manuel Sans (Sanz, 1978) tornà a fer referència que del jaciment només es conservava la part superior, però no mencionà cap tipus d'estructura arquitectònica. Ara bé, publicà un excel·lent estudi del material ceràmic recollit durant les prospeccions que portà a la conclusió que el lloc proporcionà ceràmiques indígenes de filiació fenícia i que la terrisseria hauria de localitzar-se a la mateixa riba de l'Ebre. El conjunt del material ceràmic el datà en el segle V aC i el fragment de figures roges el situa com a data límit a començament del segle IV aC.

Poc després, Margarida Genera i Monells, bona coneixedora dels jaciments arqueològics de la Ribera d'Ebre, confirmà les observacions i les troballes ceramològiques d'en Manuel Sanz (Genera, 1979, 1982).

Objectius de la intervenció arqueològica

Els objectius fixats a la intervenció arqueològica d'urgència en el jaciment del Mosselló es varen circumscriure a tres:

Primer: exhaustiva neteja de tota la coberta vegetal que emmascarava les estructures arqueològiques.

Segon: procedir a la identificació, neteja i delimitació superficial de les diferents estructures arquitectòniques del jaciment.

Tercer: elaborar una proposta d'excavació arqueològica per identificar la seqüència cronològica de les modificacions estructurals del jaciment, i redactar un avantprojecte per potenciar i rendibilitzar culturalment l'indret arqueològic.

MÈTODES

Eliminació de la coberta vegetal

El jaciment estava cobert, pràcticament en la seva totalitat, per vegetació de tipus garriga. S'identifiquen majoritàriament arbusts com el romaní, la farigola, argelagues i matisses, a més de petites oliveres en el sector nord-oest del jaciment. Els arbusts sempre que fou possible s'arrencaren de soca-rel. Quan les dimensions d'aquest ho feien inviable es van tallar amb estisores de podar. Pel que fa als arbres, només es van arrencar els que podien dificultar la delimitació i identificació de les estructures arquitectòniques, procedint a serrar les branques, tallar el tronc, i finalment, desenterrar i arrencar totes les arrels, moltes d'elles gruixudes i profundes.

Neteja, identificació i delimitació de les estructures arquitectòniques

ESTRUCTURES D'HÀBITATS

Es va decidir començar la neteja per l'extrem sud-est del jaciment, on s'endevinaven estructures arquitectòniques d'hàbitat enderrocades. Eliminada la vegetació de l'exterior i de l'interior d'aquestes estructures, s'identificaren un nombre no inferior a sis possibles hàbitats. Seguidament es va procedir a retirar la terra solta de l'interior, deixant les pedres, delimitant i diferenciant aquelles que formaven part dels murs, d'aquelles que conformaven l'enderroc. Considerant la feblesa dels murs, s'optà per no enretirar l'enderroc, a fi de preservar-los de l'erosió, i evitar el seu ensorrament definitiu. L'excavació arqueològica de l'interior de les cinc estructures d'hàbitat implicaria la immediata consolidació d'aquestes estructures arquitectòniques, i aquesta circumstància no es contemplava entre els objectius de la present intervenció arqueològica (fig. 1).

ESTRUCTURES D'ATERASSAMENT

En el sector meridional s'endevinaven dos possibles murs d'aterassament. La neteja de la coberta vegetal d'aquest sector va possibilitar delimitar l'extrem meridional del jaciment. Ara bé, per determinar la funcionalitat d'aquelles estructures seria precis excavar la seva àrea circumdant.

ESTRUCTURA DE DEFENSA O TORRE

Per finalitzar la fase de neteja, ara circumscrita als sectors nord, oest i est, en primer lloc es va procedir a treure la coberta vegetal de la torre i del seu entorn; en segon lloc es va retirar l'estrat de terra vegetal, i en tercer lloc es van treure les pedres soltes que objectivament no formaven part de cap

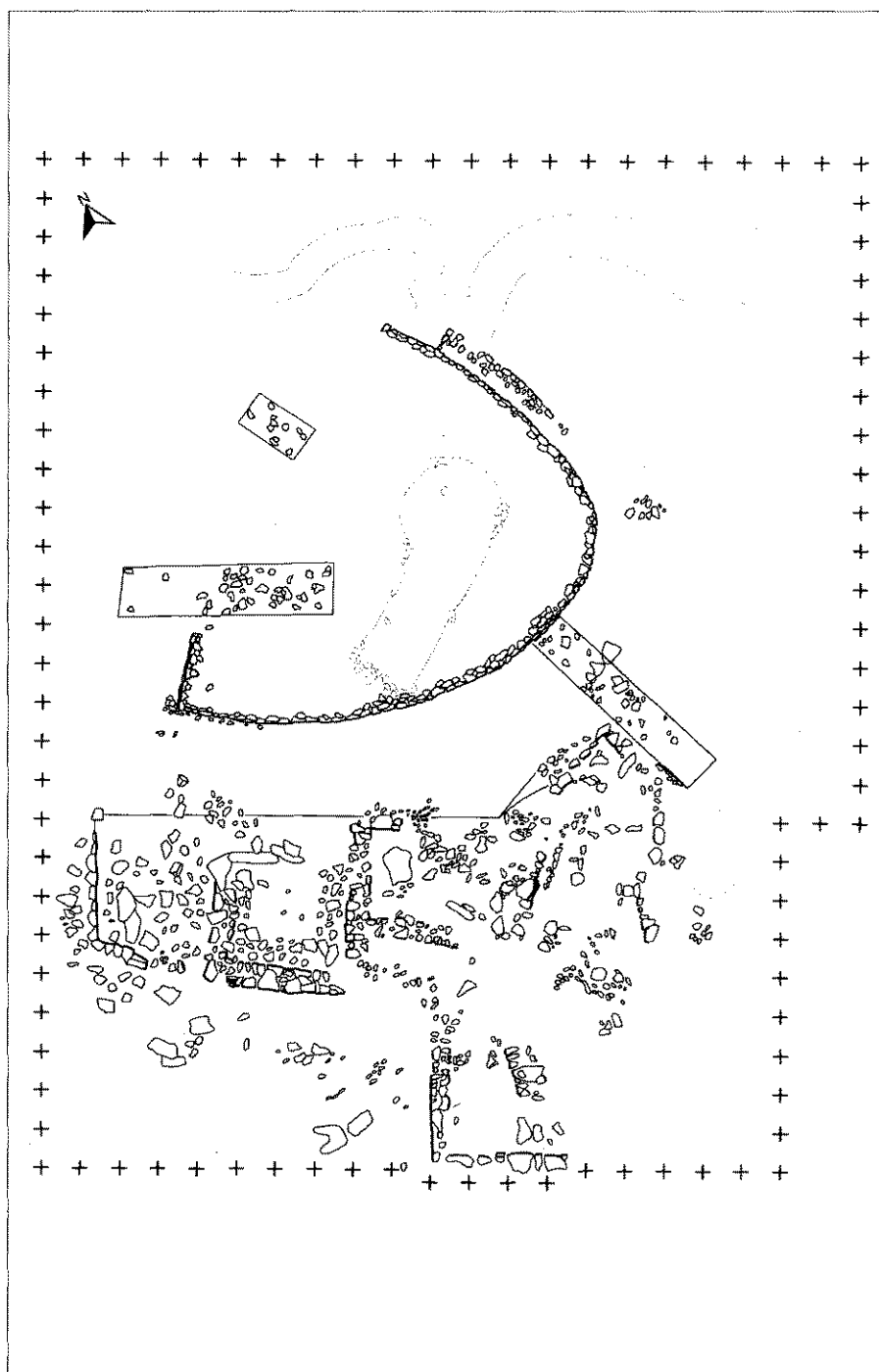

Fig. 1. Planta general del jaciment de Mosselló

tipus d'estructura arquitectònica. Per delimitar el perímetre exterior de la torre es va procedir a resseguir i deixar al descobert les dues filades superiors conservades d'aquesta estructura. Allí on es perdia la filada de pedra, es va procedir a deixar al descobert tantes filades com fossin necessàries. I si això encara no era suficient s'obriren rases, començant des de la rasa 1, en direcció nord, voltant la torre fins arribar a la rasa 3 (fig. 2).

Sondejos

Un dels objectius de la intervenció arqueològica era delimitar l'entitat i l'extensió de les principals estructures arquitectòniques. Per aquesta raó, es va dissenyar un sistema de rases perpendiculars d'1 m d'ample i longitud i profunditat variable per intentar delimitar el perímetre exterior i el tipus de parament de la principal estructura arquitectònica del conjunt arqueològic objecte de la present intervenció (fig. 3).

Rasa 1: Per delimitar la forma, composició exterior i tipus de parament de la torre, s'obrí una rasa perpendicular (d'oest a est) d'1 m d'ample des de la paret visible del sector est de la torre fins a la trinxera de la Guerra Civil.

Rasa 2: A 2 m de l'angle sud-oest de la torre, en direcció nord, el mur perimetral s'interromp. El gruix i la potència del possible enderroc en aquest punt aconsellà obrir una rasa transversal d'1 m d'ample i 3 m de llarg en sentit est-oest de la torre. No es localitzà el mur perimetral de la torre.

Rasa 3: A 3 m en direcció nord de la rasa 2, s'obrí la rasa 3 per intentar localitzar el mur perimetral de la torre, interromput tant en l'angle sud-oest com en la paret del sector oest.

RESULTATS

Descripció de les unitats estratigràfiques identificades

La intervenció arqueològica per netejar, delimitar i dur a terme una primera valoració de l'entitat de les estructures arquitectòniques del jaciment, ha permès identificar, en la present campanya, sis possibles àmbits i les unitats estratigràfiques (UE) següents:

UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

UE 1001: Estrat superficial, que cobreix la totalitat del jaciment, format per un potent sediment de terra vegetal de composició sorrenca-argilosa. La coloració del sediment passa del marró clar al marró-negrós, en funció del tipus i quantitat de vegetació. La potència d'aquest sediment oscil·la entre una feble capa de pocs centímetres en la part més elevada del sector nord-est fins a uns 40 cm en el sector sud-oest. La quantitat i la dispersió del material ceràmic documentat evidencia les alteracions estratigràfiques sofertes pel jaciment durant la passada Guerra Civil, quan el lloc s'utilitzà com a posició militar fortificada i envoltada de trinxeres.

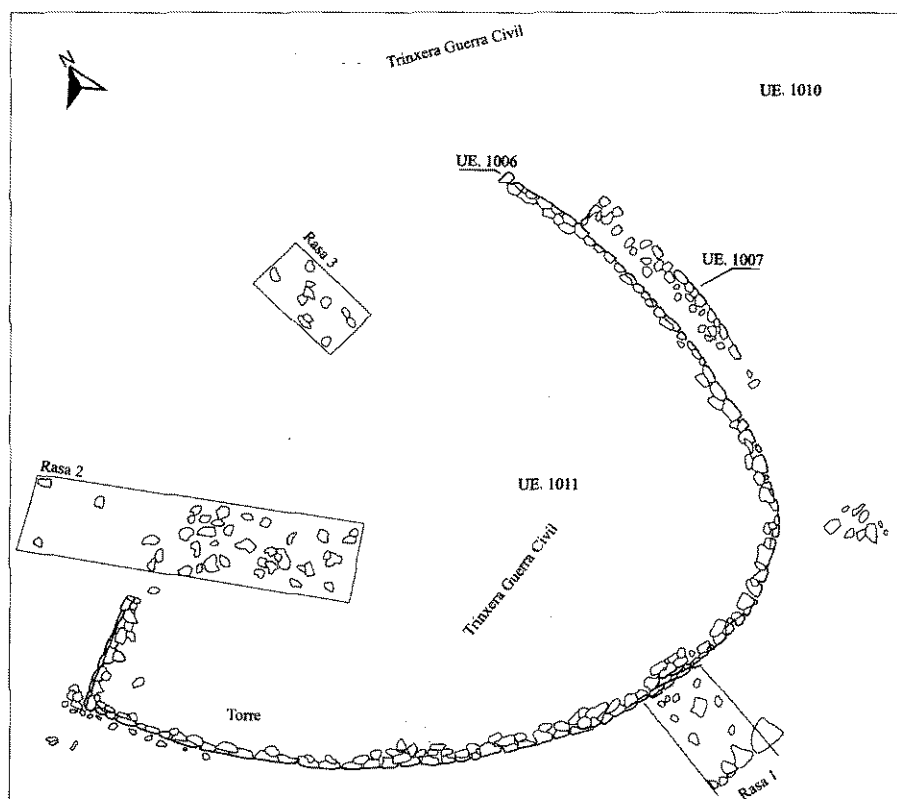

Fig. 2. Planta de la torre

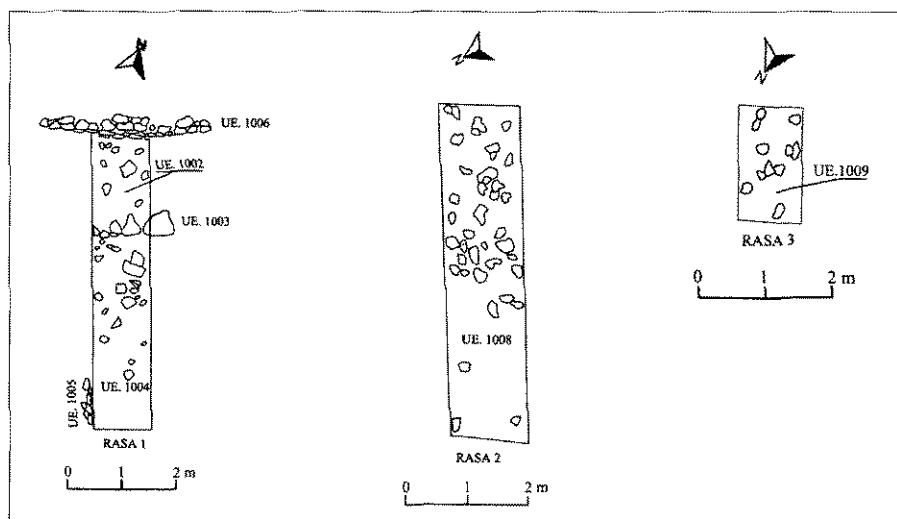

Fig. 3. Unitats estratigràfiques de les rases

INDETERMINAT (Superficial)			
Epígraf	Q.	Tipologia material	Núm. Inv.
7.1	1	Còdol ovalat	187
7.2.3	1	Fragment tapadora, ceràmica a mà	128
7.3.8	6	Fragment gran contenidor, ceràmica a torn	188-193
7.3.10	5	Fragments informes, ceràmica a torn	194-198

SECTOR E (Superficial)			
Epígraf	Q.	Tipologia material	Núm. Inv.
7.1	1	Fragment informe còrtex sílex melat	137
7.2.3	1	Fragment tapadora, ceràmica a mà	032
7.2.5	2	Fragments informes decorat, ceràmica a mà	030-03
7.2.6	12	Fragments informes, ceràmica a mà	021-029, 161-163
7.3.1	3	Vora coll cigne, ceràmica a torn	033, 034, 036
7.3.4	1	Fragment tapadora, ceràmica a torn	038
7.3.6	1	Vora ceràmica a torn	035
7.3.10	17	Fragments informes, ceràmica a torn	004-006, 008-020, 037

SECTOR E (Torre - superficial)			
Epígraf	Q.	Tipologia material	Núm. Inv.
7.2.2	1	Fragment vora, ceràmica a mà	127
7.2.6	3	Fragments informes, ceràmica a mà	161-163
7.3.10	4	Fragments informes, ceràmica a torn	164-167

SECTOR W (Superficial)			
Epígraf	Q.	Tipologia material	Núm. Inv.
7.2.6	2	Fragments informes, ceràmica a mà	056-057
7.3.1	1	Vora coll cigne, ceràmica a torn	055
7.3.4	1	Fragment tapadora, ceràmica a torn	129
7.3.8	4	Fragments grans contenidor, ceràmica a torn	040, 045, 048, 053
7.3.10	17	Fragments informes, ceràmica a torn	039, 041-044, 046, 047, 050-052, 054, 184-186

SECTOR W (Torre - superficial)			
Epígraf	Q.	Tipologia material	Núm. Inv.
7.2.6	4	Fragments informes, ceràmica a mà	168-171
7.3.4	2	Fragment tapadora, ceràmica a torn	130-131
7.3.8	1	Fragment gran contenidor, ceràmica a torn	172
7.3.10	3	Fragments informes, ceràmica a torn	173-175

SECTOR S (Superficial)			
Epígraf	Q.	Tipologia material	Núm. Inv.
7.2.4	1	Fons pla, ceràmica a mà	126
7.2.5	1	Fragment informe decorat, ceràmica a mà	119
7.2.6	17	Fragments informes, ceràmica a mà	109-118, 120-125, 140
7.3.1	1	Vora coll cigne, ceràmica a torn	106
7.3.4	2	Fragment tapadora, ceràmica a torn	104, 139
7.3.6	2	Vora ceràmica a torn	105, 107
7.3.7	1	Fragment nansa de cordó	108
7.3.8	25	Fragment gran contenidor, ceràmica a torn	001-003, 059, 061, 065, 066, 072, 075, 076, 082, 084, 086, 088, 090, 092, 151-160
7.3.9	5	Fragment informe amb decoració, ceràmica a torn	099-103
7.3.10	1	Fragment informe, ceràmica a torn	007
7.3.10	37	Fragments informes, ceràmica a torn	058, 060, 062-064, 067-071, 073, 074, 077-081, 083, 087, 089, 091, 093-098, 141-150

SECTOR S (Torre - superficial)			
Epígraf	Q.	Tipologia material	Núm. Inv.
7.3.2	1	Tapadora urna d'orelletes, ceràmica a torn	134
7.3.3	1	Carena plat, ceràmica a torn	205
7.3.10	4	Fragments informes ceràmica a torn	164-167
7.3.10	1	Fragment informe ceràmica a torn	204

SECTOR N (Torre – superficial)			
Epígraf	Q.	Tipologia material	Núm. Inv.
7.2.6	2	Fragments informes, ceràmica a mà	182-183
7.3.10	6	Fragments informes, ceràmica a torn	176-181

UE 1002: Sota un feble sediment de 2-4 cm de la UE 1001 de la rasa 1, i a l'extrem occidental d'aquesta rasa, es documenta un potent estrat molt compactat, de color groguenc, format per terra sorrenca, graves i pedres. Estrat amb pendent d'oest a est, amb una potència de 55 cm a la part occidental i de 40 cm en la part occidental, sobre el mur (UE 1003). Es constata la relació estratigràfica d'igualtat UE 1002 = UE 1004.

UE 1003: Sota 40 cm de sediment de la UE 1002, i a 1,5 m de la paret de la torre es documenta el que pot ser un possible mur de contenció, del qual, en la present campanya, s'han deixat visibles una longitud d'1,5 m i les dues primeres filades (30 cm). El parament d'aquest mur està format per pedres sorrenques irregulars, carejades cap a l'exterior, de dimensions variables que oscil·len entre 20 i 40 cm de costat.

UE 1004: En la rasa 1 i en el sentit oest-est, entre el mur (UE 1003) i la trinxera de la Guerra Civil (UE 1010), es documenta un potent estrat molt compactat, de color groguenc, format per terra sorrenca, graves i pedres. Estrat amb pendent d'oest a est, amb una potència de 35 cm a la part occidental, que s'adossa al mur (UE 1003) i de 20 cm en la part occidental, que està retallada per la trinxera de la Guerra Civil (UE 1012). Es constata la relació estratigràfica d'igualtat UE 1004 = UE 1002.

Epígraf	Q.	Tipologia material	Núm. Inv.
7.2.6	1	Fragment informe, ceràmica a mà	104
7.3.5	1	Fragment coll d'ampolla, ceràmica a torn	136
7.3.10	4	Fragments informes, ceràmica a torn	200-203

UE 1005: Sota uns 20 cm de sediment de la UE 1001, a l'extrem inferior de la rasa 1, es deixen al descobert les dues filades (20 cm) que es conserven

d'un mur d'1 m paral·lel al límit meridional de la rasa 1. El parament d'aquest mur està format per pedra sorrenca, ben carejada i de mida petita. No s'observa rasa de fonamentació d'aquest mur, sembla que s'assenti directament sobre la UE 1004. Tot suggereix que té relació amb l'àmbit 4B, però aquest extrem s'haurà de confirmar amb l'excavació amb extensió del jaciment, tota vegada que la UE 1004 no es documenta més enllà de la cara esquerra del mur. El material arqueològic documentat és molt escàs.

Epígraf	Q.	Tipologia material	Núm. Inv.
7.3.9	1	Fragment informe amb decoració, ceràmica a torn	135
7.3.10	8	Fragments informes ceràmica a torn	206-213

UE 1006: Mur perimetral de la torre. Començant des de la rasa 1 en direcció nord s'observa que la paret, en el sector est, descriu una lleugera corba descendent. Aquesta paret descendent dibuixa una línia més o menys recta en el sector nord, fins arribar a l'angle del xamfrà nord-oest, on la paret resta tallada. Al resseguir les filades inferiors d'aquesta torre, en el sector nord, es documenta un mur paral·lel (UE 1007) adossat a la torre. Des de la rasa 1, en sentit sud, la paret descriu també una corba descendent; només s'han deixat visibles dues filades, fins arribar al marcat angle sud-oest, d'uns 90º, on la paret prossegueix en direcció nord. A 2 m de l'angle la filada de pedres s'interromp.

UE 1007: Mur adossat al mur perimetral de la torre (UE 1006) en el sector nord. El parament està format per pedra sorrenca de mida mitjana. Es conserven tres filades. Aquesta estructura pot haver estat afectada per la trinxera de la Guerra Civil.

UE 1008: Estrat d'enderroc compost per terra sorrenca i pedres de grans dimensions de color marró fosc. Localitzat sota l'estrat 1001 en la rasa 2. Es constata la relació estratigràfica d'igualtat UE 1008 = UE 1009.

Epígraf	Q.	Tipologia material	Núm. Inv.
7.2.6	1	Fragments informes, ceràmica a mà	233
7.3.8	2	Fragment gran contenidor, ceràmica a torn	234-235
7.3.10	5	Fragment informe ceràmica a torn	236-240
7.4	1	Material de fang per a construcció	241

UE 1009: Estrat d'enderroc compost per terra sorrenca i pedres de grans dimensions de color marró fosc. Localitzat sota l'estrat 1001 en la rasa 3. Es constata la relació estratigràfica d'igualtat UE 1009 = UE 1008.

Epígraf	Q.	Tipologia material	Núm. Inv.
7.2.1	1	Peça bitroncocònica perfil en S, ceràmica a mà	132
7.2.6	4	Fragments informes, ceràmica a mà	214-217
7.3.7	1	Nansa doble tendó	133
7.3.8	3	Fragment gran contenidor, ceràmica a torn	229-231
7.3.10	11	Fragments informes ceràmica a torn	218-228
7.4	1	Material de fang per a construcció	232

UE 1010: Trinxera de la Guerra Civil que voreja el quart nord-est del jaciment.

UE 1011: Trinxera de la Guerra Civil al capdamunt de la torre. Fa 6 m de llarg i 2 m d'ample.

ESTRUCTURES ARQUITECTÒNIQUES

Torre: Estructura defensiva de pedra petita ben carejada amb filades regulars, localitzada a la part més alta del jaciment (fig. 4). En l'actual campanya no s'ha pogut perfilar la totalitat del perímetre de la torre. De la paret de la cara oest, que tindria uns 10 m de llarg i seria més o menys recta, només se'n conserven 2,5 m, a l'angle SW (fig. 5). La resta del perímetre descriu una forma el·lipsoïdal. La distància estimada entre la cara W i el punt més distant d'aquesta el·lipse seria de 8 m (UE 1006).

Àmbit 1: Estructura quadrada de 2,5 m de costat. L'entrada podria realitzar-se per una obertura en l'extrem SE de la paret exterior. Àmbit situat a l'extrem oest de la sèrie de cinc estructures adossades (fig. 6).

Àmbit 2: Estructura quadrangular de 3 m de llarg i 2,5 m d'ample. Les parets mitgera i exterior mesuren 50 cm d'ample. L'entrada podria realitzar-se per una obertura en l'extrem SE de la paret exterior.

Àmbit 3: Estructura quadrangular d'1,75 m de llarg i 2,7 m d'ample. Les parets mitgera i exterior mesuren 50 cm d'ample. L'entrada podria realitzar-se per una obertura en l'extrem SE de la paret exterior.

Àmbit 4a: Estructura probablement quadrangular d'uns 2 m de costat. La paret mitgera mesura 60 cm d'ample, mentre que la paret exterior encara no és visible —desconeixem si tancava la sèrie d'estructures pel sector NE, o si la disposició dels àmbits continuava vorejant la torre—.

Àmbit 4b: Estructura poc definida situada darrere de l'àmbit 4a. No sabem si es tracta d'un àmbit independent o d'una segona estança de l'àmbit 4a.

Àmbit 5: Estructura quadrangular de 2 m de llarg, per 2 m a l'interior i 1 m a l'entrada. No està clar el mur de tancament. El gruix de les parets és de 40 cm. Àmbit situat davant dels àmbits 3 i 4a, separats d'aquests per un espai de circulació de 2 m d'ample.

Fig. 4. La torre del Mosselló (sector est)

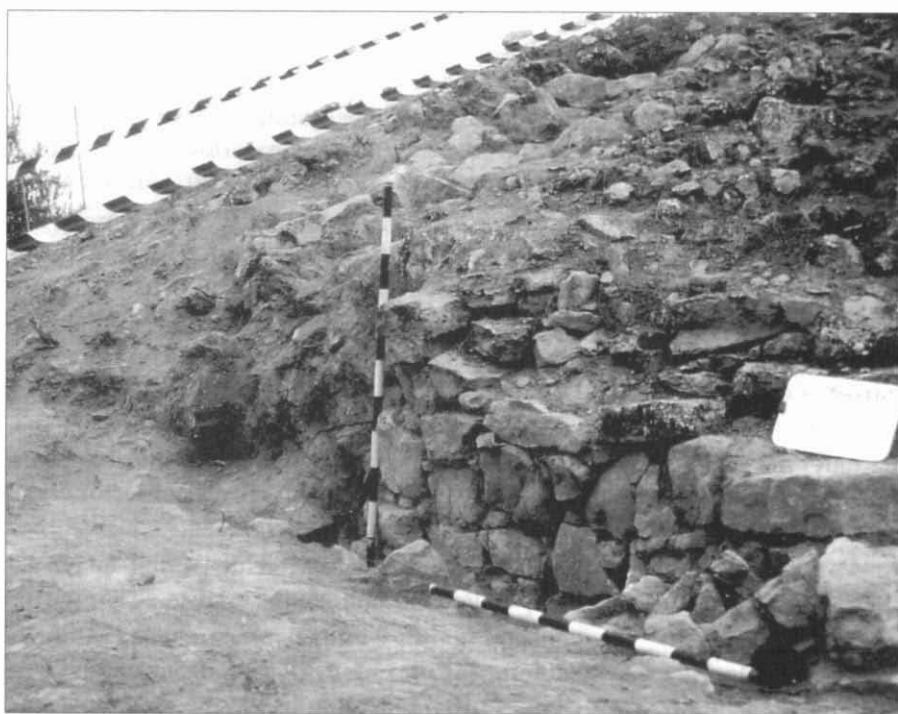

Fig. 5. Mur oest de la torre

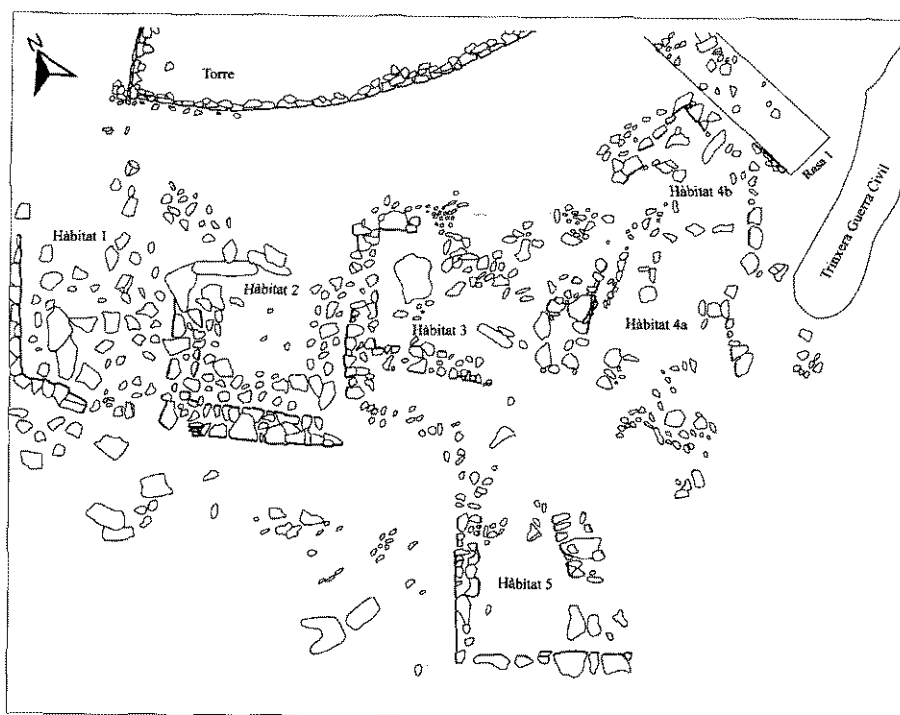

Fig. 6. Planta del sector d'hàbitats

Descripció del material arqueològic

Els materials que descrivim tot seguit apareixen molt fragmentats i, majoritàriament, corresponen als recollits en superfície. Atenent a les dimensions i disposició urbanística del jaciment, hem considerat convenient seccionar-lo i procedir a diferenciar el material recollit en les vessants de la torre (que es reconeix amb les lletres TE, TW, TS i TN que acompanyen al número de la unitat estratigràfica) del material recollit en la resta del jaciment, també diferenciat per sectors amb les lletres E, W i S que acompanyen el número d'UE).

Identificador	Localització superficial (SECTOR)
I	Indeterminat
E	Est
TE	Torre-Est
W	Oest
TW	Torre-Oest
S	Sud
TS	Torre-Sud
TN	Torre-Nord

INDÚSTRIA LÍTICA

L'utilitatge lític és escàs. Concretament una peça de sílex que pot correspondre a una resta de desbastament (NI 137) i un còdol ovalat (NI 187), probablement utilitzat com allisador o polidor.

137. Petit fragment informe de còrtex de sílex melat (UE 1001E)

187. Còdol ovalat de 78x61 mm i 15 mm de gruix (UE 1001I)

CERÀMICA A MÀ

Corresponen a vasos de mida mitjana, de perfil en S i llavi bisellat o de vora plana i llavi arrodonit, i fons pla. Caracteritzats per una bona coccio i les argiles de tons que van del negrós al vermellós, amb abundant desgredant, de mida homogènia, amb predomini del quars sobre la mica. Els fragments decorats presenten cordons aplicats creant senzills motius digitats o incisions al coll i a l'arrencada superior de la panxa (fig. 7).

Peces bitroncocòniques de perfil en S

132. Fragment pertanyent al terç superior d'un vas de mitjanes proporcions (probablement una urna) del qual es conserva la vora exvasada amb llavi bisellat i part de la paret de suau perfil en S. La inflexió vora/panxa és decorada amb un cordó aplicat digitat, de secció triangular. Ambdues superfícies es troben allisades irregularment; essent de color marró-negrós la superfície externa i la vora interna, mentre que la resta de l'interior és de color beix. L'argila és de color beix-rogenç amb abundant desgredant mitjà de mica i quars (UE 1009).

Fragments de vora

127. Fragment de vora recta i llavi arrodonit. Les superfícies de color marró es troben molt ben allisades i amb restes de brunyit a l'interior. Argila de color marró amb desgredant de mica i quars (UE 1001TE).

Fragment de tapadora

032. Fragment de vora de tapadora. Llavi arrodonit concavat cap a l'interior. Superfície allisada de color vermellós, a l'igual que l'argila. Desgredant abundant de quars i mica daurada visible a l'exterior (UE 1001E).

128. Fragment de vora plana, llavi engruixit i diferenciat de la paret. Superfícies allisades de color marró-negrós, a l'igual que l'argila. Desgredant abundant de quars i mica daurada visible a l'exterior (UE 1001I).

Fons plans

126. Fragment de fons pla. Superfície allisada de color beix, a l'igual que l'argila. Desgredant visible a l'exterior (UE 1001S).

Fragments informes amb decoració

030. Fragment de paret amb decoració de cordó amb incisions obliqües de dreta a esquerra. Superfície grollera a l'exterior i allisada a l'interior, de color beix-vermellós, a l'igual que l'argila. Desgredant abundant de quars que aflora a l'exterior (UE 1001E).

031. Fragment de paret amb decoració de cordó amb digitacions. Superfície grollera a l'exterior i allisada a l'interior, de color beix-vermellós, a l'igual que l'argila. Desgredant abundant de quars que aflora a l'exterior (UE 1001E).

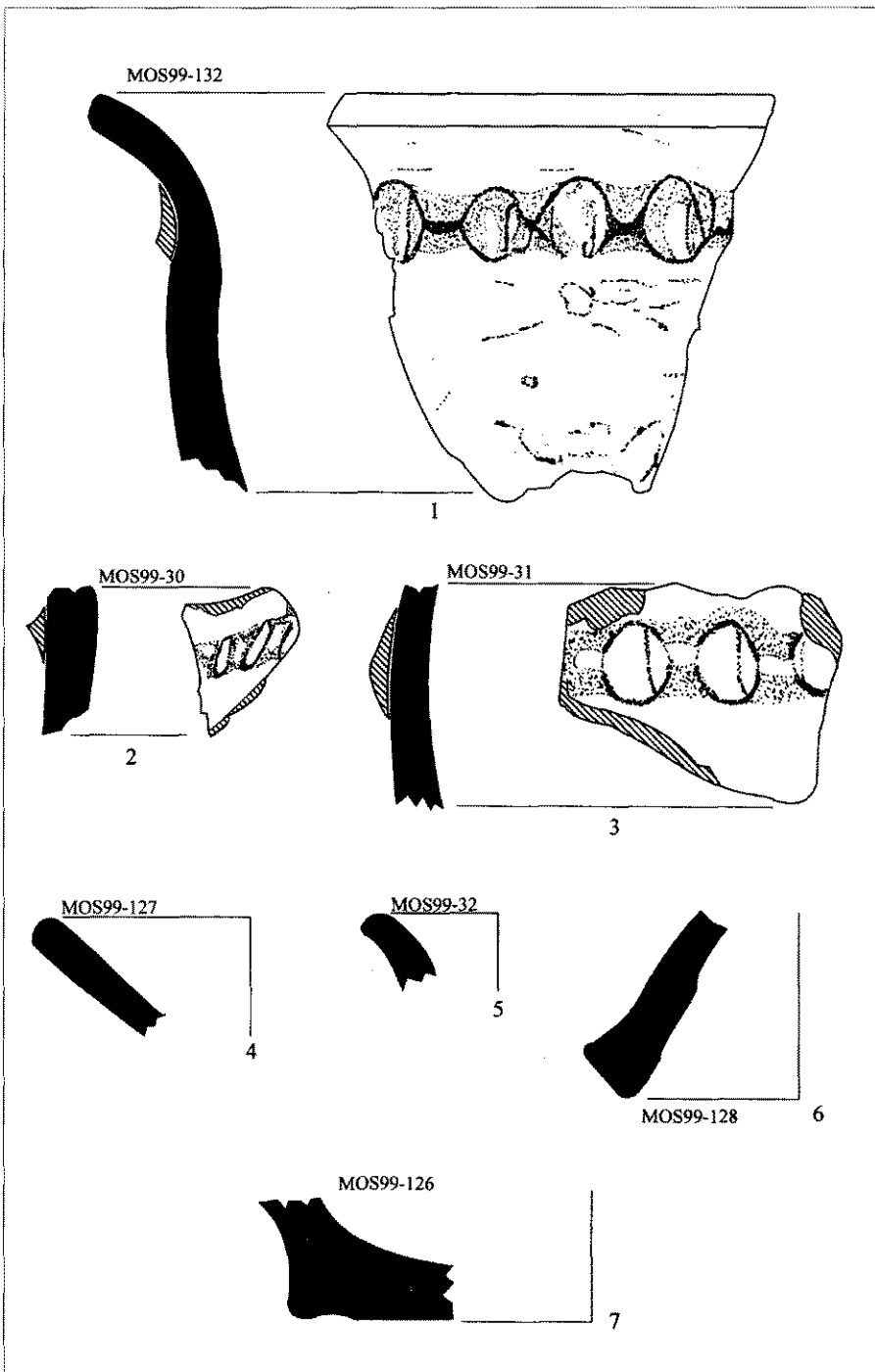

Figura 7. Fragment de ceràmica a mà

119. Fragment de paret amb decoració de cordó. Superfície grollera a l'exterior i allisada a l'interior, de color beix-vermellós. Argila de color beix amb desgredant de quars que aflora a l'exterior (UE 1001S).

Fragments informes

021. Fragment informe de paret. La superfície exterior està allisada irregularment i bé la interior, essent ambdues de color vermellós. Argila de color vermellós, amb abundant desgredant de quars i mica que aflora a l'exterior (UE 1001E).

022. Fragment informe de paret. La superfície exterior està allisada irregularment i bé la interior, essent ambdues de color marró. Argila de color marró amb abundant desgredant de quars i mica que aflora a l'exterior (UE 1001E).

023. Petit fragment informe de paret. La superfície exterior està allisada irregularment i bé la interior, essent l'exterior de color marró i la interior vermellosa. Argila de color marró amb abundant desgredant de quars i mica que aflora a l'exterior (UE 1001E).

024. Fragment gruixut i informe de paret. La superfície exterior està allisada irregularment i bé la interior, essent ambdues de color marró. Argila de color marró amb abundant desgredant de quars i mica que aflora a l'exterior (UE 1001E).

025. Petit fragment informe de paret. La superfície exterior està allisada irregularment i bé la interior, essent ambdues de color marró. Argila de color marró amb abundant desgredant de quars i mica que aflora a l'exterior (UE 1001E).

026. Petit fragment informe de paret. La superfície exterior està allisada irregularment i bé la interior, essent ambdues de color marró. Argila de color marró amb abundant desgredant de quars i mica que aflora a l'exterior (UE 1001E).

027. Petit fragment informe de paret. La superfície exterior està perduda, i la interior està allisada irregularment. Argila de color vermellosa amb abundant desgredant de quars i mica que aflora a l'exterior (UE 1001E).

028. Petit fragment informe de paret. La superfície exterior està allisada irregularment i bé la interior, essent ambdues de color gris-negrós. Argila de color marró amb desgredant que aflora a l'exterior (UE 1001E).

029. Petit fragment informe de paret. La superfície exterior està allisada irregularment i bé la interior, essent l'exterior de color marró i la interior vermellosa. Argila de color marró amb abundant desgredant de quars i mica que aflora a l'exterior (UE 1001E).

056. Petit fragment informe de paret. Les superfícies estan allisades regularment, essent ambdues de color marró-negrós. Argila de color vermellós, el desgredant aflora a l'exterior (UE 1001W).

057. Fragment gruixut, informe de paret. Les superfícies estan allisades regularment, essent l'exterior de color marronós i la interior rogenca. Argila de color marró-vermellós amb abundant desgredant de quars que aflora a l'exterior (UE 1001W).

109. Petit fragment informe de paret. Les superfícies estan allisades regularment, essent ambdues de color marró. Argila de color beix, el desgredant aflora a l'exterior (UE 1001S).

110. Fragment gruixut, informe de paret. Les superfícies estan allisades regularment, essent ambdues de color marró. Argila de color marró, el desgredant de quars és abundant i aflora a l'exterior (UE 1001S).

111. Fragment informe de paret. La superfície exterior està allisada irregularment i és de color marró, mentre que la interior està ben allisada i és de color beix. Argila porosa de color beix amb abundant desgredant de quars que aflora a l'exterior (UE 1001S).

112. Petit fragment informe de paret. Les superfícies estan allisades irregularment, essent ambdues de color vermellós. Argila de color vermellós, el desgredant aflora a l'exterior (UE 1001S).

113. Petit fragment informe de paret. La superfície exterior està allisada irregularment i és de color vermellós, mentre que la interior està ben allisada i és de color beix. Argila de color vermellós amb abundant desgredant de quars que aflora a l'exterior (UE 1001S).

114. Petit fragment informe de paret. Les superfícies estan allisades irregularment, essent ambdues de color beix. Argila de color beix, el desgreixant aflora a l'exterior (UE 1001S).

115. Fragment informe de paret. La superfície exterior està ben allisada i és de color beix, mentre que la interior està allisada irregularment, essent de color beix-vermellós. Argila de color beix-vermellós amb abundant desgreixant de quars que aflora a l'exterior (UE 1001S).

116. Petit fragment informe de paret. Les superfícies estan allisades regularment, essent ambdues de color marró. Argila ben depurada de color beix-marró. (UE 1001S)

117. Fragment informe de paret. Les superfícies estan allisades regularment, essent ambdues de color marró. Argila de color beix-marró, amb abundant desgreixant de quars que aflora a l'exterior (UE 1001S).

118. Fragment gruixut, informe de paret. La superfície exterior està allisada i és de color vermellós, mentre que la interior està allisada irregularment, essent de color marró. Argila de color marró-vermellós amb abundant desgreixant de quars que aflora a l'exterior (UE 1001S).

120. Fragment informe de paret. La superfície exterior és grollera, de color marró, mentre que la interior està ben allisada, essent de color beix. Argila de color marró, amb abundant desgreixant de quars que aflora a l'exterior (UE 1001S).

121. Petit fragment informe de paret. Les superfícies estan allisades regularment, essent ambdues de color vermellós. Argila de color vermellós, amb abundant desgreixant de quars que aflora a l'exterior (UE 1001S).

122. Petit fragment informe de paret. Les superfícies estan allisades regularment, essent ambdues de color marró. Argila beix, amb abundant desgreixant de quars que aflora a l'exterior (UE 1001S).

123. Fragment informe de paret. Les superfícies estan allisades regularment, essent ambdues de color marró. Argila beix, amb abundant desgreixant de quars que aflora a l'exterior (UE 1001S).

124. Fragment informe de paret. La superfície exterior és grollera, de color marró, mentre que la interior està ben allisada, essent de color beix. Argila de color marró-vermellós, amb abundant desgreixant de quars que aflora a l'exterior (UE 1001S).

125. Fragment informe de paret. La superfície exterior és grollera, de color marró, mentre que la interior està ben allisada, essent de color beix. Argila de color marró-vermellós, amb abundant desgreixant de quars que aflora a l'exterior (UE 1001S).

140. Petit fragment informe de paret. Les superfícies estan allisades regularment, essent ambdues de color marró. Argila ben depurada de color marró (UE 1001S).

161. Fragment informe de paret. La superfície exterior està allisada irregularment i bé la interior, essent ambdues de color marró. Argila de color marró amb abundant desgreixant de quars i mica que aflora a l'exterior (UE 1001E).

162. Fragment informe de paret. Les superfícies estan ben allisades, essent ambdues de color marró. Argila de color marró amb abundant desgreixant de quars i mica que aflora a l'exterior (UE 1001E).

163. Fragment informe de paret. Ambdues superfícies són grolleres, essent de color ataronjat la interna i beix l'externa. Argila de color gris amb abundant desgreixant de quars i mica que aflora a l'exterior (UE 1001E).

168. Fragment informe de paret. Ambdues superfícies estan ben allisades, essent de color beix-marronós l'externa i negrós la interna. Argila de color beix amb abundant desgreixant de quars i mica daurada que aflora a l'exterior (UE 1001TW).

169. Fragment informe de paret. Ambdues superfícies estan ben allisades, essent de color marronós l'externa i negrós la interna. Argila de color beix-gris amb abundant desgreixant de quars i mica que aflora a l'exterior. Coccio irregular (UE 1001TW).

170. Fragment informe de paret. Ambdues superfícies estan ben allisades, essent de color marró l'externa i negrós la interna. Argila de color beix-marró-gris amb abundant desgreixant de quars i mica que aflora a l'exterior. Coccio irregular (UE 1001TW).

171. Fragment informe de paret. Ambdues superfícies estan ben allisades, essent de color vermell-negre l'externa i negrós la interna. Argila de color vermell amb abundant desgrent de quars i mica que aflora a l'exterior. Coccio regular (UE 1001TW).

182. Fragment informe de paret. La superfície exterior està allisada irregularment i bé la interior, essent de color marró clar l'externa i vinós la interior. Argila de color marró amb abundant desgrent de quars i mica que aflora a l'exterior (UE 1001TN).

183. Fragment informe de paret. La superfície exterior està allisada irregularment i bé la interior, essent de color marró l'externa i marró-negrós la interior. Argila de color marró amb abundant desgrent de quars i mica que aflora a l'exterior (UE 1001TN).

199. Fragment informe de paret. La superfície exterior està ben allisada, essent ambdues de color negrós. Argila de color beix amb abundant desgrent sorrenc que aflora a l'exterior (UE 1004).

214. Fragment informe de paret. Les superfícies estan allisades irregularment, essent de color marró l'externa i marró-roigenc la interior. Argila bicolor gris fosc cap a l'exterior i roigenc a l'interior, amb abundant desgrent de quars i mica (UE 1009).

215. Fragment informe de paret. La superfície exterior està allisada irregularment i bé la interior, essent de color marró l'externa i vinós la interior. Argila bicolor gris fosc cap a l'exterior i marró, a l'interior amb abundant desgrent de quars i mica (UE 1009).

216. Fragment informe de paret. Les superfícies estan espatulades, essent ambdues de color marró. Argila bicolor gris fosc cap a la interior i marronós a l'exterior, amb abundant desgrent de quars i mica (UE 1009).

217. Fragment informe de paret. Les superfícies estan allisades, essent de color marró l'externa i vinós la interior. Argila bicolor gris fosc cap a la interior i marronós a l'exterior, amb abundant desgrent de quars i mica (UE 1009).

233. Fragment informe de paret. Les superfícies estan allisades irregularment, essent de color marró l'externa i negrós la interior. Argila rogenca amb abundant desgrent de mica i quars que aflora a les superfícies (UE 1008).

CERÀMICA DE TORN DE TÈCNICA IBÈRICA

Són les més abundants. Corresponen a vasos de mida mitjana i gran, aquests darrers utilitzats per emmagatzematge i transport (figures 8, 9 i 10). Caracteritzats per argiles poroses, més o menys depurades, de tons que van del taronja al beix-groguenc. Els fragments decorats presenten bandes pintades de diferent gruix de color vermellós, aconseguides mitjançant l'aplicació d'una dissolució d'òxid de ferro i després d'una cuïta entre els 900/1000 graus (Genera, 1982).

Gerres de coll còncav "coll de cigne"

033. Fragment de vora de ceràmica a torn d'un vas mitjà (gerra) amb llavi de secció de "coll de cigne". Argila de color beix-taronja ben depurada (UE 1001E).

034. Fragment de vora de ceràmica a torn d'un vas mitjà (gerra) amb llavi de secció de "coll de cigne". Argila de color beix ben depurada (UE 1001E).

036. Fragment de vora de ceràmica a torn d'un vas mitjà (gerra) amb llavi de secció de "coll de cigne". Argila de color beix-taronja amb desgrent sorrenc visible a l'exterior (UE 1001E).

055. Fragment de vora de ceràmica a torn d'un vas mitjà (gerra) amb llavi de secció de "coll de cigne". Argila porosa de color beix (UE 1001W).

106. Fragment de vora de ceràmica a torn d'un vas mitjà (gerra) amb llavi de secció de "coll de cigne". Superfície de color gris a l'exterior i taronja a l'interior. Argila compacta de color gris (UE 1001S).

Urna d'orelletes

134. Fragment de tapadora d'urna d'orelletes. Superfícies allisades de color beix. Argila compacta de color beix amb petit desg्रेixant de quars que aflora a l'exterior (UE 1001TS).

Plats

205. Carena d'un plat poc profund de paret recta. Superfícies de color beix ben allisades. Argila de color taronja amb partícules de mica que afloren a l'exterior (UE 1001TS).

Tapadores

038. Fragment de cobertora de forma circular, concavada. Superfícies de color beix amb marques de torn visibles. Argila també de color beix, ben depurada (UE 1001E).

104. Fragment de paret de tapadora. Superfícies de color beix-taronja. Argila de color taronja, ben depurada (UE 1001S).

129. Fragment de cobertora de forma circular, concavada amb la vora enlairada. Superfícies de color beix amb marques de torn visibles. Argila també de color beix, ben depurada (UE 1001W).

130-131. Dos fragments d'una mateixa cobertora (tapadora de les olles i tupins). És de forma circular, concavada cap al mig, on hi ha el picoi per a agafar-la, amb la vora enlairada. Superfícies de color beix-taronja, ben allisades. Argila compacta de color taronja (UE 1001TW).

139. Fragment de paret de tapadora. Superfícies de color beix-marronós. Argila de color beix, ben depurada (UE 1001S).

Ampolla

136. Fragment de coll cilíndric d'ampolla. Vas de coll llarg i estret, destinat a contenir líquids. Vora recta, llavi lleugerament arrodonit. En la cara externa són visibles suaus acanaladures i a la interna les marques de torn. Superfície exterior de color beix-taronja. Argila bicolor, gris a l'interior i taronja a l'exterior, compacta però poc depurada amb desg्रेixant de quars visible a l'exterior (UE 1004).

Vores

035. Fragment de vora plana de ceràmica a torn amb el llavi girat enfora. Superfície allisada de color beix. Argila de color taronja amb desg्रेixant visible (UE 1001E).

105. Fragment de paret i vora d'un petit bol. Paret corbada i llavi bisellat cap a l'interior, indiferenciat de la paret. Superfície i argila de color beix, no és visible el desg्रेixant (UE 1001S).

107. Fragment de vora plana de ceràmica a torn amb el llavi girat enfora. Superfície allisada de color beix, possiblement amb decoració pintada a bandes de color vinós. Argila de color taronja amb desg्रेixant visible (UE 1001S).

Elements de premsió

108. Fragment de nansa de cordó. Superfície i argila de color beix (UE 1001S).

133. Nansa de doble tendó. Superfície de color beix. Argila compacta de color beix, amb alguna partícula de mica (UE 1009).

Àmfores o grans contenidors

001. Fragment informe. Superfície interior i exterior de color beix. Argila porosa, de color beix amb desg्रेixant sorrenc visible (UE 1001S).

002. Fragment de paret d'àmfora. Superfície i argila porosa de color marró, ben depurada (UE 1001S).

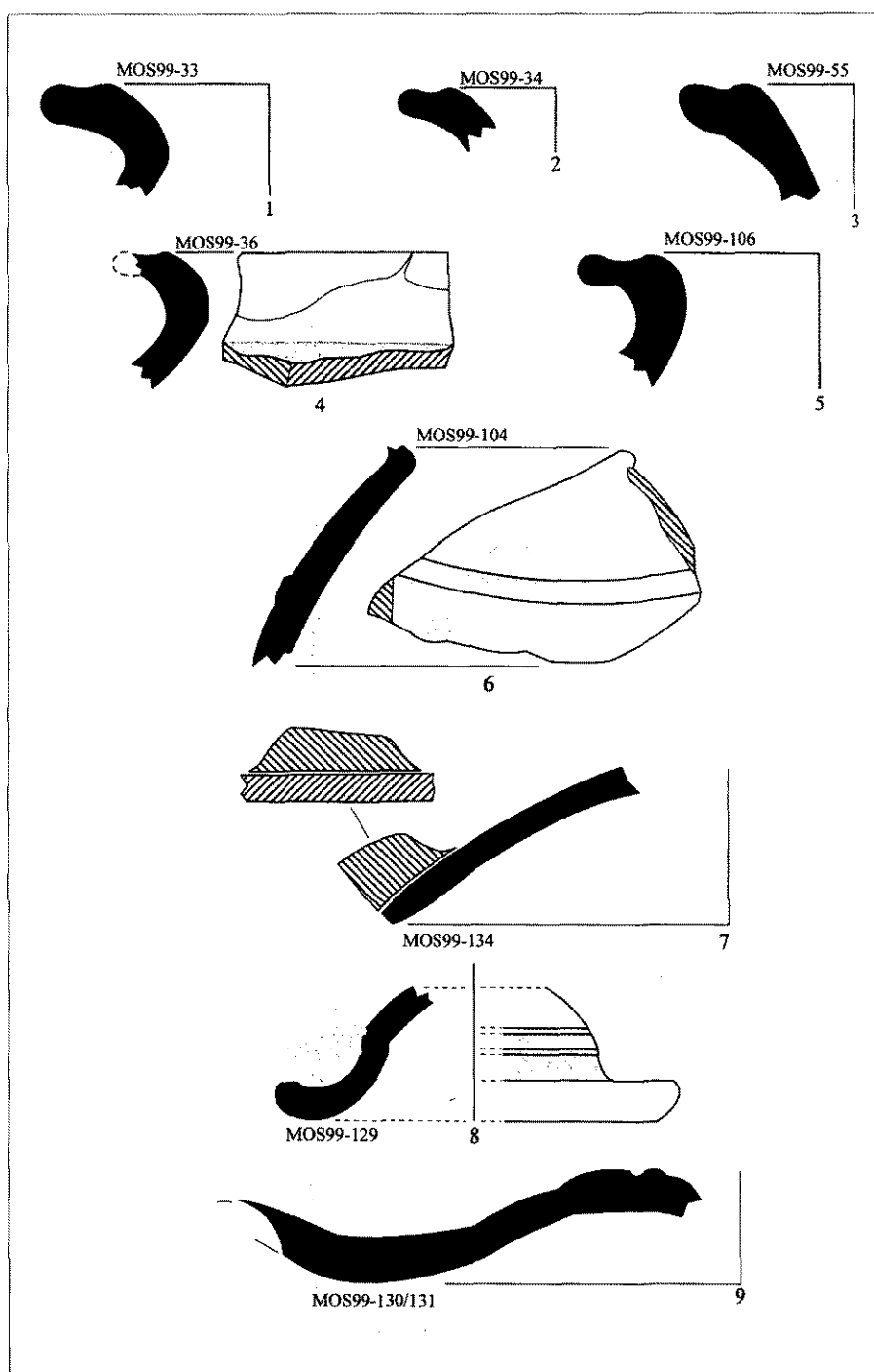

Fig. 8. Fragments de ceràmica de torn de tècnica ibèrica

003. Fragment de paret d'àmfora. Superfície i argila porosa de color marró, ben depurada (UE 1001S).

040. Fragment de paret d'àmfora. Superfície i argila porosa de color marró, ben depurada (UE 1001W).

045. Fragment de paret d'àmfora. Superfície i argila compacta de color beix, ben depurada (UE 1001W).

048. Fragment de paret d'àmfora. Superfície i argila porosa de color beix, ben depurada (UE 1001W).

053. Fragment de paret d'àmfora. Superfície i argila porosa de color marró, ben depurada (UE 1001W).

059. Fragment de paret d'àmfora. Superfície i argila compacta de color beix, ben depurada (UE 1001S).

061. Petit fragment de paret d'àmfora. Superfície i argila porosa de color beix, ben depurada (UE 1001S).

065. Fragment de paret d'àmfora. Superfície i argila compacta de color beix, ben depurada (UE 1001S).

066. Fragment de paret. Superfície i argila compacta de color beix, ben depurada (UE 1001S).

072. Fragment de paret. Superfície i argila compacta de color marró, ben depurada (UE 1001S).

075. Fragment de paret d'àmfora. Superfície i argila compacta de color beix, ben depurada (UE 1001S).

076. Fragment de paret d'àmfora. Superfície i argila compacta de color grisós, ben depurada (UE 1001S).

082. Fragment de paret. Superfície i argila compacta de color marró, ben depurada (UE 1001S).

084. Fragment de paret. Superfície i argila porosa de color beix, ben depurada (UE 1001S).

086. Fragment de paret. Superfície i argila porosa de color beix, ben depurada (UE 1001S).

088. Fragment de paret d'àmfora. Superfície i argila compacta de color beix-taronja, ben depurada (UE 1001S).

090. Fragment de paret. Superfície i argila porosa de color beix, ben depurada (UE 1001S).

092. Fragment de paret d'àmfora. Superfície i argila molt compacta de color beix-taronja, ben depurada (UE 1001S).

151. Fragment de paret d'àmfora. Superfície i argila porosa de color geige, ben depurada (UE 1001S).

152. Fragment de paret d'àmfora. Superfície i argila porosa de color marró, ben depurada (UE 1001S).

153. Fragment de paret d'àmfora. Superfície i argila porosa de color marró, ben depurada (UE 1001S).

154. Fragment de paret d'àmfora. Superfície i argila compacta de color beix-taronja, ben depurada (UE 1001S).

155. Fragment de paret. Superfície i argila compacta de color marró, ben depurada (UE 1001S).

156. Fragment de paret. Superfície i argila compacta de color beix, ben depurada (UE 1001S).

157. Fragment de paret. Superfície i argila compacta de color beix, ben depurada (UE 1001S).

158. Fragment de paret. Superfície i argila compacta de color gris fosc, ben depurada (UE 1001S).

159-160. Tres fragments de paret. Superfície i argila compacta de color marró a l'exterior i vermellós a l'interior, ben depurada (UE 1001S).

172. Fragment informe. Superfície interior i exterior de color beix. Argila homogènia de color beix terrós sense desgreixant (UE 1001TW).

188. Fragment de paret d'àmfora. Superfície i argila porosa de color beix, ben depurada (UE 1001I).

189. Fragment de paret d'àmfora. Superfície i argila compacta de color marró, ben depurada (UE 1001I).

190. Fragment de paret d'àmfora. Superfície i argila porosa de color beix-taronja, ben depurada (UE 1001I).

191. Fragment de paret d'àmfora. Superfície i argila compacta de color marró, ben depurada (UE 1001I).

192. Fragment de paret. Superfície i argila compacta de color marró, ben depurada (UE 1001I).

193. Fragment de paret. Superfície i argila compacta de color marró, ben depurada (UE 1001I).

229. Fragment informe. Superfície interior i exterior de color beix. Argila homogènia de color beix terrós sense desgreixant visible (UE 1009).

230. Fragment informe. Superfície interior i exterior de color beix. Argila homogènia de color beix terrós sense desgreixant visible (UE 1009).

231. Fragment informe. Superfície interior i exterior de color beix. Argila homogènia de color beix terrós sense desgreixant visible (UE 1009).

234. Paret d'àmfora. Superfície interior i exterior de color beix. Argila homogènia de color beix terrós sense desgreixant visible (UE 1008).

235. Paret d'àmfora. Superfície interior i exterior de color beix. Argila homogènia beix terrós amb desgreixant visible de quars i mica que aflora a les superfícies (UE 1008).

Fragments informes amb decoració

99. Fragment informe de paret amb decoració pintada de bandes de color vinós, molt gastada. Superfícies allisades de color beix. Argila compacta, el desgreixant no és visible (UE 1001S).

100. Fragment informe de paret amb decoració pintada de bandes de color vinós, molt gastada. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desgreixant no és visible (UE 1001S).

101. Fragment informe de paret amb decoració pintada de bandes de color vinós, molt gastada. Superfícies allisades de color beix. Argila compacta, el desgreixant no és visible (UE 1001S).

102. Fragment informe de paret amb decoració pintada de bandes de color vinós, molt gastada. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desgreixant no és visible (UE 1001S).

103. Fragment informe de paret amb decoració pintada de bandes de color vinós. Superfícies allisades irregularment de color beix. Argila compacta, el desgreixant no és visible (UE 1001S).

135. Fragment informe de paret amb decoració pintada de bandes de color vinós. Superfícies allisades de color beix. Argila compacta amb desgreixant sorrenc visible a l'exterior (UE 1005).

Fragments informes vasos petits-mitjans

004. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desgreixant no és visible (UE 1001E).

005. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desgreixant no és visible (UE 1001E).

006. Fragment informe. Superfícies ben allisades de color beix a l'exterior i vermellós a l'interior, on són visibles les marques de torn. Argila molt compacta, el desgreixant no és visible (UE 1001E).

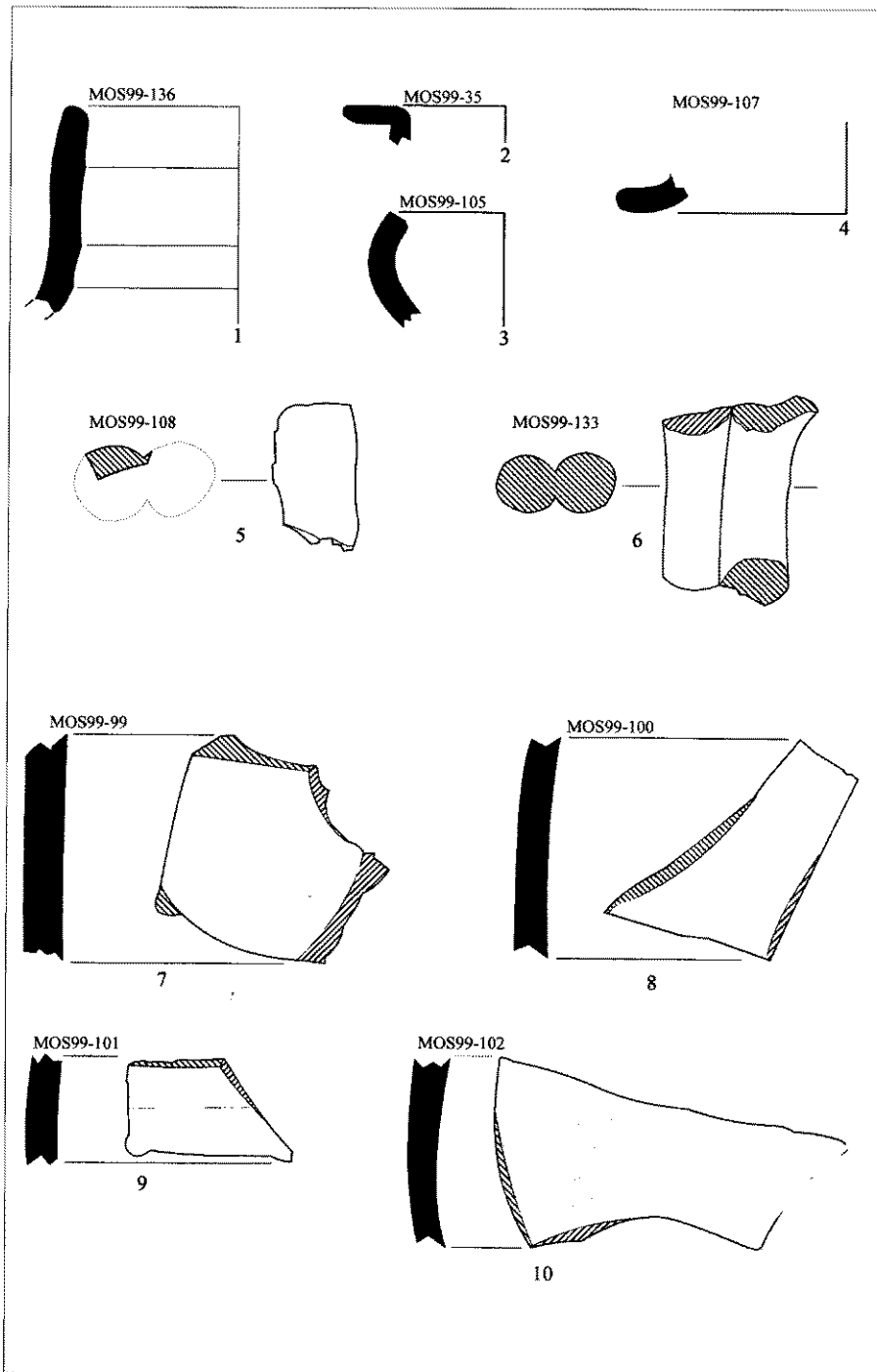

Fig. 9. Fragments de ceràmica de torn de tècnica ibèrica

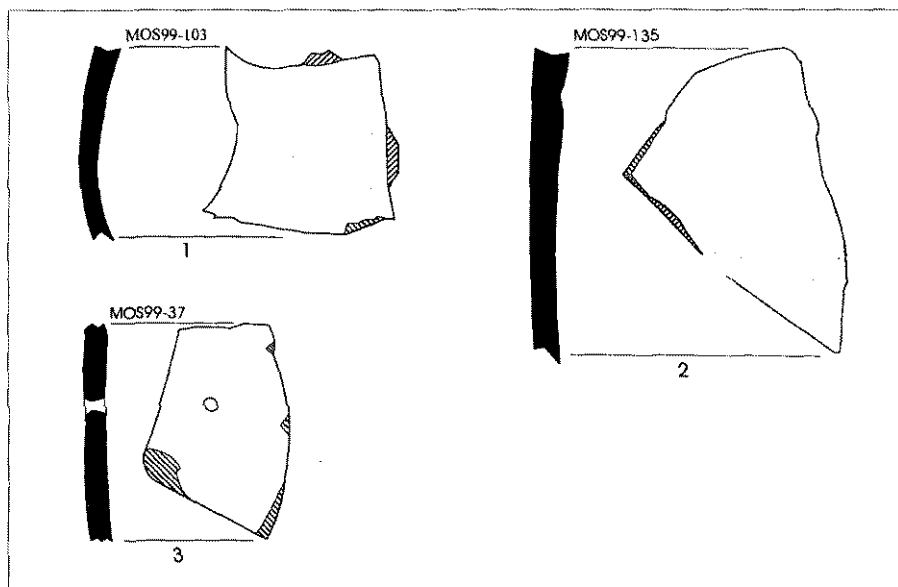

Fig. 10. *Fragments de ceràmica de torn de tècnica ibèrica*

007. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desg्रेixant no és visible (UE 1001S).

008. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desg्रेixant no és visible (UE 1001E).

009. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desg्रेixant no és visible (UE 1001E).

010. Fragment informe. Superfícies ben allisades de color beix a l'exterior i vermellós a l'interior, on són visibles les marques de torn. Argila molt compacta, el desg्रेixant no és visible (UE 1001E).

011. Fragment informe. Superfícies pentinades de color beix. Argila porosa, el desg्रेixant no és visible (UE 1001E).

012. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix-taronja. Argila porosa, el desg्रेixant no és visible (UE 1001E).

013. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desg्रेixant no és visible (UE 1001E).

014. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix a l'exterior i taronja a l'interior. Argila compacta de color taronja, el desg्रेixant no és visible (UE 1001E).

015. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desg्रेixant no és visible (UE 1001E).

016. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix-taronja. Argila porosa, el desg्रेixant no és visible (UE 1001E).

017. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desg्रेixant no és visible (UE 1001E).

018. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix a l'exterior i taronja a l'interior. Argila compacta de color taronja, el desg्रेixant no és visible (UE 1001E).

019. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desg्रेixant no és visible (UE 1001E).

020. Petit fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desgrentant no és visible (UE 1001E).

037. Fragment informe de paret amb un forat de 2 mm realitzat *post cocturam*. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desgrentant no és visible (UE 1001E).

039. Petit fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desgrentant no és visible (UE 1001W).

041. Petit fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desgrentant no és visible (UE 1001W).

042. Petit fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desgrentant no és visible (UE 1001W).

043. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desgrentant no és visible (UE 1001W).

044. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desgrentant de quars és visible (UE 1001W).

046. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desgrentant no és visible (UE 1001W).

047. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desgrentant no és visible (UE 1001W).

049. Fragment informe. Superfícies allisades de color marronós a l'exterior i vermellós a l'interior. Argila compacta, el desgrentant de quars és visible i aflora a l'exterior (UE 1001W).

050. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desgrentant sorrenc és visible (UE 1001W).

051. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desgrentant no és visible (UE 1001W).

052. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desgrentant no és visible (UE 1001W).

054. Fragment informe. Superfícies pentinades de color beix. Argila porosa, el desgrentant no és visible (UE 1001W).

058. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila compacta, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

060. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila compacta, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

062. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix-taronja. Argila compacta, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

063. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

064. Fragment informe. Superfícies allisades de color taronja. Argila compacta amb desgrentant de quars (UE 1001S).

067. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

068. Fragment informe. Superfícies allisades de color taronja a l'exterior i marró a l'interior. Argila compacta, depurada, de color marró, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

069. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

070. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila compacta, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

071. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila compacta, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

073. Fragment informe. Superfícies allisades de color marró. Argila compacta, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

074. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa; amb desgrentant sorrenc que aflora a l'exterior (UE 1001S).

077. Fragment informe. Superfícies allisades de color marró. Argila compacta, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

078. Fragment gruixut, informe. Superfícies allisades de color beix. Argila compacta, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

079. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila compacta, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

080. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila compacta, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

081. Fragment informe. Superfícies allisades de color marró. Argila compacta, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

083. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila compacta, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

087. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila compacta, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

089. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila compacta, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

091. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

093. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix-vermellós. Argila compacta, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

094. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila compacta, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

095. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila compacta, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

096. Fragment informe. Superfície exterior allisada de color beix i la interior de color vermellós. Argila porosa, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

097. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila compacta, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

098. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

141. Fragment informe. Superfícies allisades de color marró. Argila compacta, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

142. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix a l'exterior i taronja a l'interior. Argila compacta, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

143. Fragment informe. Superfícies allisades de color marró. Argila compacta, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

144. Fragment informe. Superfícies allisades de color marró. Argila compacta, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

145. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix a l'exterior i taronja a l'interior. Argila compacta, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

146. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila compacta, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

147. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila compacta, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

148. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

149. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila compacta, el desgrentant no és visible (UE 1001S).

150. Petit fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila compacta, el desgreixant no és visible (UE 1001S).

164. Fragment informe. Superfícies allisades de color ataronjat. Argila molt compacta, el desgreixant no és visible (UE 1001TE).

165. Fragment informe. Superfícies allisades de color ataronjat a l'exterior i gris a l'interior. Argila molt compacta també de color ataronjat a l'exterior i gris a l'interior, el desgreixant no és visible (UE 1001TE).

166. Fragment informe. Superfícies allisades de color marró. Argila molt compacta, el desgreixant no és visible (UE 1001TE).

167. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila molt compacta, el desgreixant no és visible (UE 1001TE).

173. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila molt compacta, el desgreixant no és visible (UE 1001TW).

174. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila compacta, el desgreixant no és visible (UE 1001TW).

175. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desgreixant no és visible (UE 1001TW).

176. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix-ataronjat. Argila molt compacta, el desgreixant no és visible (UE 1001TN).

177. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix-ataronjat. Argila molt compacta, el desgreixant no és visible (UE 1001TN).

178. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix-ataronjat. Argila molt compacta, el desgreixant no és visible (UE 1001TN).

179. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix-ataronjat. Argila molt compacta, el desgreixant no és visible (UE 1001TN).

180. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila molt compacta, el desgreixant no és visible (UE 1001TN).

181. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila molt compacta, el desgreixant no és visible (UE 1001TN).

184. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila molt compacta, el desgreixant no és visible (UE 1001W).

185. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila molt porosa amb desgreixant sorrenc que aflora a l'exterior (UE 1001W).

186. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desgreixant no és visible (UE 1001W).

194. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix-taronja. Argila compacta, el desgreixant no és visible (UE 1001I).

195. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix-grisós. Argila compacta de color gris; el desgreixant no és visible (UE 1001I).

196. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila compacta, el desgreixant no és visible (UE 1001I).

197. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desgreixant no és visible (UE 1001I).

198. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila molt compacta, el desgreixant no és visible (UE 1001I).

200. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desgreixant no és visible (UE 1004).

201. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desgreixant no és visible (UE 1004).

202. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desg्रेixant no és visible (UE 1004).

203. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa, el desg्रेixant no és visible (UE 1004).

204. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila molt compacta, el desg्रेixant no és visible (UE 1001TS).

206. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa; desg्रेixant sorrenc visible a l'exterior (UE 1005).

207. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila compacta, el desg्रेixant no és visible (UE 1005).

208. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa; desg्रेixant sorrenc visible a l'exterior (UE 1005).

209. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila compacta, el desg्रेixant no és visible (UE 1005).

210. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa; desg्रेixant sorrenc visible a l'exterior (UE 1005).

211. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa; desg्रेixant sorrenc visible a l'exterior (UE 1005).

212. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila porosa; desg्रेixant sorrenc visible a l'exterior (UE 1005).

213. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila compacta, el desg्रेixant no és visible (UE 1005).

218. Fragment informe. Superfícies espatulades de color marró. Argila molt compacta del mateix color, el desg्रेixant no és visible (UE 1009).

219. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix amb clapes d'engalba blanca. Argila del mateix color, compacta amb desg्रेixant de tipus sorrenc (UE 1009).

220. Fragment informe. Superfícies mal allisades de color beix. Argila compacta del mateix color, el desg्रेixant no és visible (UE 1009).

221. Fragment informe. Superfícies mal allisades de color beix. Argila compacta del mateix color, el desg्रेixant no és visible (UE 1009).

222. Fragment informe. Superfícies ben allisades de color beix amb marques de torn a l'exterior. Argila compacta del mateix color, el desg्रेixant no és visible (UE 1009).

223. Fragment informe. Superfícies mal allisades de color beix. Argila compacta del mateix color, el desg्रेixant no és visible (UE 1009).

224. Fragment informe. Superfícies mal allisades de color beix. Argila compacta del mateix color, el desg्रेixant no és visible (UE 1009).

225. Fragment informe. Superfícies mal allisades de color beix. Argila compacta del mateix color, el desg्रेixant no és visible (UE 1009).

226. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila compacta del mateix color, el desg्रेixant no és visible (UE 1009).

227. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila compacta del mateix color, el desg्रेixant no és visible (UE 1009).

228. Fragment informe. Superfície exterior amb acanalats i la interior allisada, ambdós de color beix. Argila compacta del mateix color, el desg्रेixant no és visible (UE 1009).

236. Fragment informe. Superfícies allisades de color marró. Argila del mateix color, compacta i molt depurada (UE 1008).

237. Fragment informe. Superfície exterior allisada de color beix amb engalba blanca; la superfície interior és de color vermellós i presenta marques de torn. Argila de color vermell-marronós, porosa i sense desg्रेixant visible (UE 1008).

238. Fragment informe. Superfície exterior ben allisada de color beix fosc; la superfície interior presenta un aspecte groller del mateix color. Argila porosa amb desgredant micaci molt escàs (UE 1008).

239. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila del mateix color, compacta i molt depurada (UE 1008).

240. Fragment informe. Superfícies allisades de color beix. Argila del mateix color, compacta i molt depurada (UE 1008).

MATERIAL DE CONSTRUCCIÓ

El material de construcció documentat és molt escàs, representat per petits fragments de tovot i arrebossat de fang.

232. Fragment d'arrebossat de fang, allisat a l'exterior (UE 1009).

241. Fragments de tovot (UE 1008).

MATERIAL METÀL·LIC

Només representat per objectes de la Guerra Civil.

138. Fragments de llauna de menjar de la Guerra Civil (1936-39).

CONCLUSIONS

Jaciment d'època ibèrica amb una excel·lent visibilitat sobre el territori que, com la majoria dels llocs d'aquest període, se situa a una altura propera als 100 metres sobre el nivell del mar. Encara que afectat parcialment per una pedrera localitzada a la part baixa del sector oest, i per les fortificacions militars de la Guerra Civil (1936-39), que si bé han alterat les estratigrafies dels llocs d'hàbitat i la part superior de la torre, la informació de caire historicoarqueològic que proporcionarà el jaciment és prou significativa, atinent a les peculiaritats arquitectòniques de la torre.

El material ceràmic recollit majoritàriament fora de context estratigràfic, en superfície, és força abundant i significatiu. Les ceràmiques a mà amb decoració de cordons digitats i d'incisions obliqües, a més de les tornejades, en especial la tapadora d'urna d'orelletes i els vasos decorats amb franges i traços pintats amb color vermellós, situen, cronològicament, la torre i probablement les estructures d'hàbitat associades en un moment de transició de l'ibèric antic a l'ibèric ple, és a dir, entre el segle V i començaments del IV aC.

La neteja i els sondejos realitzats a la torre posen de manifest que, possiblement, la forma dibuixés un sector de cercle amb una cara plana en el sector NW i semicircular a la resta. D'altra banda, els sondejos suggereixen que l'estructura tumular de la torre, en concret del sector oest, obeeix a un enderroc d'antic de bona part del parament exterior de la cara oest de la torre. Possiblement aquesta situació obligà tant a reforçar aquella part amb una aportació de terra i pedra, com a bastir un mur perimetral de pedra en les cares nord i est, a manera de contrafort que equilibrà arquitectònicament l'estructura de defensa. En la nostra opinió, aquest conjunt de reformes d'època ibèrica i el bastiment de parapets durant la passada Guerra Civil conformaren l'esmentada forma tumular de la torre.

Les quadrangulars estructures d'hàbitats, aparentment d'estança única, localitzades al sector est, presenten més problemes d'atribució cronocultural. Els paraments de pedra seca carejada i la distribució amb planificació urbanística d'aquells àmbits ens suggereixen una filiació ibèrica, tot i estar buidades estratigràficament, ja que pensem que aquest buidat es realitzà durant la passada Guerra Civil, quan es fortificà el lloc i s'utilitzaren com aixopluc dels militars.

En la nostra opinió, la pedrera del sector septentrional no degué d'afectar substancialment el jaciment, ja que és poc probable trobar estances orientades al nord-oest com seria el cas, a menys que no estiguessin arrecerades per un potent paravent. Així mateix, pensem que les fortificacions de la Guerra Civil, tot i ser prou greu, només han alterat els nivells estratigràfics, però no han malmès el nucli ibèric del jaciment. A manera de conclusió suggerim que properes intervencions arqueològiques que hauran d'afectar el perímetre exterior de la torre, a l'espai de circulació entre la torre i les estructures d'hàbitats, així com a les mateixes estances, podran confirmar aquestes primeres impressions estretes de la neteja i delimitació del jaciment.

BIBLIOGRAFIA

GENERA, M. (1979) "Anotaciones sobre nuevos hallazgos de yacimientos ibéricos en la comarca de la Ribera d'Ebre (Tarragona)". *La Baja Época de la Cultura Ibérica. Actas de la Mesa Redonda celebrada en conmemoración del décimo aniversario de la Asociación Española de Amigos de la Arqueología*, p. 297-302.

GENERA, M. (1982) "Inventari arqueològic de la Ribera d'Ebre". *Fonaments* 3: 62-63.

SANZ MARTINEZ, M. (1973/74) "Población ibérica del valle del Ebro". *Boletín Arqueológico*, época IV, fasc. 121-128, p. 11-22.

SANZ MARTINEZ, M. (1978) "Población ibérica del valle del Ebro (II). El yacimiento del barranco del Musilló (Flix)". *Boletín Arqueológico*, época IV, fasc. 141-144, p. 55-72.

VIDAL, X. (1985) "Aproximació a la iberització de la Ribera d'Ebre". Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre. *Miscel·lània* 2: 11-28.